

بررسی رابطه خستگی ناشی از شفقت ورزی با بار کاری ذهنی در پرستاران بخش های مراقبت ویژه بیمارستان های ارومیه

پروانه قدیمی

کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه، ارومیه، ایران

Parvaneh.gadimi1400@gmail.com

دکتر علی خادمی

دانشیار روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه، ارومیه، ایران (نویسنده مسئول)

ali.khademi1399.2020@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه خستگی ناشی از شفقت ورزی با بار کاری ذهنی در پرستاران بخش های مراقبت ویژه بیمارستان های ارومیه جز تحقیقات کمی و از نظر هدف بنیادی و از نظر روش گردآوری داده ها از نوع مطالعات توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش متشکل از تمامی پرستاران بخش های مراقبت ویژه بیمارستان های ارومیه در بهار ۱۴۰۰ به تعداد ۲۸۰ نفر بود. تعداد ۱۶۲ پرستار با روش نمونه گیری دردسترس به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و پرسشنامه های خستگی ناشی از شفقت ورزی فیگلی (۱۹۹۵) و پرسشنامه بار کاری ذهنی هارت و همکاران (۱۹۸۸) را تکمیل نمودند. نتایج با ضریب همبستگی پیرسون با نرم افزار SPSS 19 تجزیه و تحلیل شد. نتایج حاکی از آن بود که بین خستگی ناشی از شفقت ورزی ($P < 0/01$) بارکاری ذهنی رابطه مثبت وجود داشت. با توجه به نتایج به دست آمده می توان گفت نگرش به مراقبت از بیمار در حال مرگ، خستگی ناشی از شفقت ورزی از عوامل تعیین کننده در بار کاری ذهنی پرستاران بخش های مراقبت ویژه بودند.

واژگان کلیدی: خستگی ناشی از شفقت ورزی، بار کاری ذهنی

مقدمه

امروزه برخی از مشاغل به دلیل اینکه به صورت مستقیم با سلامت جامعه سروکار دارند از مهمترین و حساس ترین مشاغل محسوب می شوند. در این بین پرستاری^۱ یکی از مشاغل مهم، حساس، پراسترس و طاقت فرسا به حساب می آید. مطالعات نشان داده اند که پرستاران بخش های مراقبت ویژه^۲ نسبت به پرستاران بخش های غیر ویژه از استرس و اضطراب بالاتری در رنج می باشند (بیات، ۱۳۹۹). در بین تمامی کارکنان حرفه ای بهداشت و سلامت، پرستاران به دلیل ماهیت شغلی خود، اولین گروهی

¹ nursing

² intensive care units

هستند که بیشترین زمان را با بیماران بدحال و مشرف به مرگ، دوستان و خویشاوندان وی در تماس هستند (چویک و کاو^۳، ۲۰۱۳).

یکی از گروه‌های شغلی پرستاری که بیشترین تنش و بار کاری دارند، پرستاران بخش‌های ویژه هستند از جمله گروه‌های شاغل هستند که خیلی بیشتر در جریان استرس و مسائل روانی قرار دارند و اضطراب و خستگی، از مشکلات رایج این گروه است (امیدی حسین آبادی و عباسی اسفجیر، ۱۳۹۴). پنج عامل در پرستاری عبارتند از: واکنش‌های شخصی، نگرانی‌های شخصی، نگرانی‌های کاری، انجام نقش و نگرانی‌های انجام کار. در واقع می‌توان گفت استرس کاری شرایطی بوده که در هر ریزنده ترکیبی از عواملی است که پرستاران با آن مواجه هستند. این عوامل عبارتند از تعادل جسمی، روانی یا اجتماعی (لو، چانگ و وو^۴، ۲۰۱۵). همچنین دستکاری موقعیت‌های مختلف زندگی و شرایط بحرانی بیماران، مواجهه با ساعات کاری طولانی، بیماران مشکل و افزایش بارکاری از جمله عوامل استرس‌زای پرستاری هستند (بیات، ۱۳۹۹).

همه این عوامل باعث می‌شود که پرستاران شاغل در بخش‌های مراقبت ویژه، بارکاری ذهنی^۵ بالایی را تجربه نمایند. این عامل در فرایند کاری و شغلی پرستاران شاغل در این بخش مشکل‌آفرین خواهد بود و با توجه به حساسیت و ظرافت کاری بالا در این بخش، باعث می‌شود پرستاران نتوانند با تمرکز بالا به ارائه خدمات مراقبتی و درمانی اقدام کنند. در این بین شناسایی عوامل مرتبط و موثر بر بارکاری ذهنی در این پرستاران ما را به درک درستی از روابط بین این متغیرها می‌رساند و باعث تبیین درستی از این پدیده در پرستاران می‌گردد. این عوامل می‌توانند در ابعاد مختلف شناختی مانند نگرش به مراقبت از بیمار در حال مرگ، هیجانی و عاطفی مانند شفقت ورزی و همدلی عاطفی باشند. بر این اساس هدف از انجام پژوهش بررسی رابطه خستگی ناشی از شفقت ورزی^۶ با بار کاری ذهنی در پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه بیمارستان‌های ارومیه بود.

روش کار

این پژوهش جز تحقیقات کمی و از نظر هدف بنیادی و از نظر روش گردآوری داده‌ها از نوع مطالعات توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش متشکل از تمامی پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه بیمارستان‌های ارومیه در بهار ۱۴۰۰ به تعداد ۲۸۰ نفر بود. تعداد ۱۶۲ پرستار با روش نمونه‌گیری دردسترس به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. این پژوهش فقط به مطالعه درباره پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه که حداقل یک سال سابقه کاری داشتند پرداخته بود. ملاک‌های خروج: عدم تکمیل و یا تکمیل ناقص پرسشنامه‌ها، پرستاران تازه استخدام شده بود. پس از تحویل پرسشنامه‌ها به پرستاران، پژوهشگر به صورت تلفنی با سرپرستاران این بخش‌ها صحبت نمود. توضیحات لازم داده شد. پرسشنامه‌های مورد استفاده در این پژوهش: پرسشنامه مراقبت از بیمار در حال مرگ: به منظور ارزیابی نگرش‌های پرستارانی که از بیماران در حال مرگ مراقبت می‌کنند ساخته شده است. این آزمون دارای ۳۲ عبارت و چهار زیر مقیاس است. اولین زیر مقیاس رنج جسمانی با ۹ عبارت، که مواردی مانند خستگی، اختلال خواب، روابط اجتماعی محدود و.. را نشان می‌دهد و ارزیابی فیزیولوژیکی منفی پرستار است. زیر مقیاس دوم بالیدگی با ۸ گویه. این عامل بیانگر ارزیابی مثبت مراقبت‌کننده از جمله رشد، قدردانی یا بهبود روابط وی است. سوم فشار نام دارد، با ۹ عبارت، ارزیابی منفی روان شناختی مراقبت‌کننده است و زیر مقیاس چهارم حمایت اجتماعی که ارزیابی خنثی

³ Cevik & Kav

⁴ Lu K, Chang L, Wu

⁵ mental workload

⁶ fatigue due to Compassion

کننده را نشان می دهد و ۶ عبارت است. نمره گذاری با طیف لیکرت ۵ درجه ای کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم انجام می شود و نمره گذاری به صورت ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ است.

پرسشنامه بارکاری ذهنی: پرسشنامه TLX-NASA یکی از ابزارهای شناخته شده در سازمان ملی هوا فضای آمریکا جهت ارزیابی بار کار ذهنی در استفاده از یک شبیه ساز پرواز طراحی شد و سپس توسط گروه کارایی انسانی در مرکز تحقیقات Ames ناسا در مدت سه سال و انجام بیش از ۴۰ شبیه سازی آزمایشگاهی توسعه داده شد. روشی چندبعدی است که یک امتیاز کلی را از بارکار ذهنی بر اساس میانگین وزنی این عامل فراهم می کند. پرسشنامه از دو بخش تشکیل شده است. در بخش اول هر یک از محورها با یک مقیاس از ۱۰۰-۰ توسط فرد ارزیابی می شوند. سپس در بخش دوم محورها به صورت دوتایی با هم مقایسه شده و محوری که تاثیر و اهمیت بیشتری بر فرد داشته است توسط فرد مشخص می شود.

بحث و تحلیل یافته ها

در این بخش، داده های پژوهش شرح داده شده و بر اساس مبانی نظری تحلیل شود.

از ۱۶۲ نفر نمونه انتخاب شده در این پژوهش ۷۲/۸ (فراوانی ۱۱۸ نفر) زن و ۰/۲۱ (فراوانی ۳۴ نفر) مرد بودند. همچنین ۶/۲ (فراوانی ۱۰ نفر) به این سوال پاسخ نداده بودند. ۲۹ درصد از پرستاران مجرد، ۶۰/۵ متاهل، ۳/۷ مطلقه، ۲/۵ فوت همسر ۴/۳ نیز به این سوال پاسخ نداده بودند، که در این میان ۰/۳۴ (فراوانی ۵۵) در دامنه زیر ۳۰ سال، ۳۸/۳ (فراوانی ۶۲) در دامنه ۴۰ - ۳۱ سال، ۲۲/۸ (فراوانی ۳۷) در دامنه ۵۰ - ۴۱ سال و ۴/۹ هم به سوال مذکور پاسخ نداده بودند. در جدول زیر یافته های توصیفی مرتبط با متغیر پژوهش ارائه داده شده است.

فرضیه تحقیق

" بین خستگی ناشی از شفقت ورزشی و بار کاری ذهنی در پرستاران بخش های مراقبت ویژه بیمارستان های ارومیه رابطه وجود دارد."

جهت تحلیل فرضیه حاضر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

جدول ۱. نتایج تجزیه و تحلیل آزمون ضریب همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطه بین خستگی ناشی از شفقت ورزشی و بار کاری ذهنی در پرستاران بخش های مراقبت ویژه

متغیر	بارکاری ذهنی
ضریب همبستگی	سطح معنی داری
خستگی ناشی از شفقت ورزشی	۰/۴۱۸**
** رابطه در سطح معنی داری ۰/۰۱	* رابطه در سطح معنی داری ۰/۰۵

جدول فوق نتایج تجزیه و تحلیل آزمون ضریب همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطه بین خستگی ناشی از شفقت ورزشی و بار کاری ذهنی در پرستاران بخش های مراقبت ویژه را نشان می دهد. نتایج نشان داد که: بین خستگی ناشی از شفقت ورزشی و بارکاری ذهنی رابطه مثبت و معنی دار وجود داشت ($t = ۰/۴۲$, $P < ۰/۰۱$)، لذا فرضیه پژوهش تایید و فرض صفر رد شد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان داد که بین خستگی ناشی از شفقت ورزشی و بارکاری ذهنی رابطه مثبت و معنی دار وجود داشت. یافته به دست آمده با نتایج مطالعه محمدی و همکاران (۱۳۹۴)، استام^۷ (۲۰۰۹) همخوان بود. در جهت بسط مطالعات صورت گرفته، محمدی و همکاران (۱۳۹۴) با بررسی میزان خستگی ناشی از شفقت به بیماران در پرستاران بخش های مراقبت ویژه، نشان دادند که

میزان خستگی ناشی از شفقت به بیماران در پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه به واسطه ارتباط با متغیرهای جمعیت شناختی مانند سن، جنس، تعداد سال‌های خدمت، و نوع بخش می‌تواند عامل زمینه‌ساز مشکلات کلی پرستاران باشد که بارکاری ذهنی را افزایش دهد. استام در سال ۲۰۰۹ بیان کرد که فعالیت در بخش مراقبت‌های ویژه باعث افزایش میزان تنش و استرس و در نهایت خستگی مربوط به خودشفقت‌ورزی و عدم ابراز حالت شفقت در پرستاران نسبت به نوزادان می‌شود. از طرف دیگر طول مدت بستری بیماران در بخش‌های مراقبت ویژه نسبت به سایر بخش‌ها بیشتر بوده و شاید این مدت زمان طول تماس پرستاران را با آن افزایش داده و خود زمینه‌ساز این خستگی و استرس بیشتر در آنها باشد.

در این راستا می‌توان گفت پرستاران بخش‌های ویژه از جمله گروه‌های شاغل هستند که در جریان استرس و مسائل روانی قرار دارند و اضطراب و خستگی، از مشکلات رایج این گروه است (بیات، ۱۳۹۹). آقاجانی و همکاران (۱۳۸۹) گزارش کردند ۱۷/۲۴ درصد پرستاران بخش‌های عمومی و ۳۰/۳۲ درصد پرستاران بخش‌های ویژه دارای اضطراب شدید می‌باشند. در تبیین یافته به دست آمده می‌توان گفت خستگی ناشی از شفقت‌ورزی تاوان مراقبت است. فیگلی معتقد است متخصصانی که به داستان‌های سرشار از رنج، درد و ترس گوش می‌دهند، ممکن است همان رنج، درد و ترس را احساس کنند. این پدیده به دلیل تحمل رویارویی با رنج دیگران اتفاق می‌افتد. در این راستا اولین بار جوینسون (۱۹۹۲) بیان کرد که خستگی ناشی از شفقت‌ورزی در پرستاران و مراقبین باعث از دست دادن توانمندی ابراز محبت و تسلی به بیماران است که این می‌تواند منجر به زیادت‌شدن تنش‌ها و بارکاری ذهنی در پرستاران گردد (کوئر و همکاران، ۲۰۱۸).

در تبیینی دیگر، فیگلی (۲۰۰۲) معتقد است توانمندی در ابراز احساس پرستاران و درک از وضعیت موجود اگرچه در روابط یاورانه ضروری است، اما همین عامل می‌تواند یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های خستگی ناشی از شفقت‌ورزی نیز باشد؛ به این معنا که اگر در فرایند مراقبت مشارکت کنند، ممکن است دچار خستگی ناشی از شفقت‌ورزی شوند و خستگی ناشی از شفقت‌ورزی از طرح‌واره‌های شناختی یا ادراک‌های اجتماعی، اخلاقی یا بین‌فردی مراقبی نشئت می‌گیرد که از نظر عاطفی از استرس و ترومای فرد دیگر تأثیر گرفته است، این طرح‌واره‌های ذهنی و شناختی بر وضعیت بارکاری ذهنی پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه اثرات بسیاری می‌تواند داشته باشد و به تشدید بار کار ذهنی منجر گردد (نقوی و همکاران، ۱۳۹۸). در این بخش، نکات مهم انجام شده در کار، به صورت خلاصه توضیح داده شوند. در پاراگراف اول این بخش (قسمت بحث)، پژوهشگر یافته‌های خود را با یافته‌های دیگر پژوهشگران مورد مقایسه قرار داده و مشخص می‌نماید که تا چه حد یافته‌های او در راستای یافته‌های دیگران و یا با آنها مغایر است. در پاراگراف دوم این بخش باید نتیجه‌ای که از تحلیل‌ها به دست آمده است، ارائه و پیشنهادهایی که در راستای مقاله هستند، بیان شود.

منابع

آقاجانی، محمد؛ ولیئی، سینا و طل، آذر. (۱۳۸۹). اضطراب مرگ در پرستاران بخش‌های ویژه و عمومی. نشریه پرستاری ایران : ۲۳ ، ۶۷- ۵۹- ۶۸.

امیدی حسین آبادی، حمیده؛ عباسی اسفجیر، علی اصغر. (۱۳۹۴). رابطه نوبت کاری شب با میزان افسردگی و اضطراب پرستاران. فصلنامه مدیریت پرستاری. ۴ (۲)، ۱۵-۱.

بیات، زینب. (۱۳۹۹). بررسی استرس شغلی و ارتباط آن با میزان خود-شفقت‌ورزی پرستاران شاغل در بخش‌های مراقبت‌های ویژه نوزادان کشور در سال ۹۶-۹۷. پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران.

محمدی، سمیه؛ برهانی، فریبا؛ روشن‌زاده، مصطفی. (۱۳۹۴). بررسی میزان خستگی ناشی از شفقت به بیماران در پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه. مجله اخلاق پزشکی. ۹ (۳۳)، ۸۵-۱۰۲.

نقوی، اعظم؛ زمانی فروشانی، فهیمه. (۱۳۹۸). خستگی و رضایت ناشی از شفقت‌ورزی: تجربهٔ مادران مراقب فرزند توانخواه. جامعه‌شناسی کاربردی. ۳۰(۴)، ۲۱-۳۴.

Cevik, B., Kav, S. (2013). Attitudes and Experiences of Nurses Toward Death and Caring for Dying Patients in Turkey. Cancer Nurs. 36(6): 58-65 .

Lu, K., Chang, L., Wu, H. (2007). Relationships between Professional Commitment, Job Satisfaction, And work Stress In Public Health Nurses In Taiwan. J Prof Nursing. 23(2): 110-116.

Stamm, B. H. (2009). Professional quality of life: Compassion satisfaction and fatigue. Version 5 (ProQOL). Available at: www.proqol.org.

The relationship between compassion fatigue and mental workload in nurses of intensive care units of Urmia hospitals

Parvaneh Gadimi

Master of Psychology, Islamic Azad University, Urmia Branch, Urmia, Iran
Parvaneh.gadimi1400@gmail.com

Dr. Ali Khademi

Associate Professor of Psychology, Islamic Azad University, Urmia Branch, Urmia, Iran (Corresponding Author)
ali.khademi1399.2020@gmail.com

Abstract

The aim of this study was to investigate the relationship between compassion-induced fatigue and mental workload in nurses of intensive care units of Urmia hospitals. The statistical population of this study consisted of all nurses in intensive care units of Urmia hospitals in the spring of 1400 to 280 people. A total of 162 nurses were selected by available sampling method as a research sample and completed the fatigue questionnaire due to Figley's compassion (1995) and the Hart et al. (1988) mental workload questionnaire. The results were analyzed by Pearson correlation coefficient with SPSS 19 software. The results showed that there was a positive relationship between fatigue due to compassion ($P < 0.01$) and mental workload. According to the results, it can be said that the attitude towards caring for the dying patient, fatigue due to compassion were the determining factors in the mental workload of nurses in intensive care units.

Keywords: compassion fatigue, mental workload